

Key requirements for receiving gifts: anti-corruption aspect

Ключові вимоги щодо одержання подарунків: антикорупційний аспект

Anna Tytko

Key words:

cash, property, advantages, privileges, services, intangible assets, generally accepted notions of hospitality.

Ключові слова:

грошові кошти, майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, загально визнані уявлення про гостинність.

Постановка проблеми. Корупція сьогодні у світі набула різних форм та знаходить своє відображення не тільки через явне вчинення корупційних правопорушень (хабарництво, зловживання службовим становищем, вимагання, торгівля впливом, вимагання тощо), але й через вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, і Україна не є винятком. Так, за 2018 рік в Єдиний державний реєстр судових рішень (далі – ЄДРСР) за ст. 172-4–172-9 КУпАП розміщено рішення у 283 справах, які надійшли від Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), а саме 259 рішень, прийнятих судами першої інстанції за результатами розгляду протоколів, складених НАЗК, і 24 рішень судів апеляційної інстанції, ухвалені за результатами розгляду апеляційних скарг.

За результатами розгляду 259 протоколів судами першої інстанції винною визнано (з накладенням адміністративного стягнення) лише 61 особу, що складає менше 24% від загальної кількості таких справ. Більше того: 10 рішень із цих 61 рішень судів першої інстанції в подальшому були повністю або частково скасовані в апеляційному порядку¹.

Таким чином, вчинення корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних із корупцією, мають безпосередній вплив на формування корупційного середовища, т. зв. сприятливого «корупційного клімату».

Підтвердженням цього є також положення ст. 7 (b) Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, прийнятому Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1979 р. «хоча поняття корупції має визначатися відповідно з національним правом, слід розуміти, що воно охоплює до виконання чи невиконання якоїсь дії при виконанні обов'язків або через цих обов'язків в результаті необхідних або прийнятих подарунків, обіцянок або стимулів або їх незаконне отримання кожного разу, коли має місце така дія або бездіяльність»².

Метою нашого дослідження є вивчення питання обмеження, встановленого законодавством щодо одержання подарунків, передбаченого ст. 172-5 КУпАП («Порушення встановлених законом обмежень подарунків») та визначення поняття подарунку.

Аналіз останніх досліджень. Питанням дослідження корупції з точки зору багатоаспектності займалися такі вчені, як: В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, О.Т. Білоус, А.В. Гайдук, В.О. Глушков, Ю.В. Грошевий, І.В. Діденко, М.І. Камлик, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, В.І. Курила, В.С. Литвиненка, М.В. Лошицький, М.І. Мельник, В.В. Сташиса, В.Д. Суценка, А.В. Титко, В.Я. Тацій, Р.М. Тучак, М.І. Хавронюк, С.А. Шепетько, М.Я. Швець, Ю.С. Шемшученко та ін.

¹ Моніторинговий звіт щодо ефективності реалізації Національним агентством з питань запобігання корупції у 2016–2018 рр. адміністративно-юрисдикційної функції в частині протидії адміністративним правопорушенням, які пов'язані з корупцією (станом на 01 червня 2018 р.) URL: http://pravo.org.ua/img/books/files/1531464560dudorov_nazk_report.pdf.

² Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку. Міжнародні акти про права людини : Збірник документів. Москва : НОРМА-ИНФРА-М, 1998. С. 175–176.

Корупція за своєю природою має такі ознаки, як: діяльність; особливий суб'єкт (особа, якій делеговані державні повноваження); протиправне використання наданих повноважень; спеціальна мета – незаконне одержання матеріальних благ, послуг, пільг або переваг. Усі ці ознаки нерозривно пов'язані й визначають те чи інше діяння як корупційне³.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняному законодавстві положення стосовно обмеження щодо одержання подарунків міститься у Законі України «Про запобігання корупції» (ст. 23 «Обмеження щодо одержання дарунків») та ст. 172-5 («Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків») визначає виключення щодо можливості одержання подарунків, серед яких:

- 1) подарунки, які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність, якщо:
  - а) вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово (з 1 січня 2018 р. – 1 762 грн, з 1 липня – 1 841 грн, з 1 грудня – 1 921 грн), а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року (2ч 1 762 грн = 3 524 грн), в якому прийнято подарунки⁴.
- 2) вартість подарунків не поширюється на подарунки, що
  - а) даруються близькими особами або
  - б) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Прикладом справи про порушення обмежень щодо одержання подарунків, передбаченого ст. 172-5 КУпАП є справа щодо одержання подарунку народним депутатом у вигляді пільги – зниження вартості квартири у м. Києві площею 194 кв. м. на загальну суму 1 млн 801 тис. 648 грн, що у 1 307,43 разів перевищує мінімальну заробітну плату. Справа була закрита у зв'язку з недоведеністю причинно-наслідкового зв'язку між отриманою загальнодоступною знижкою та діяльністю особи як народного депутата України. Справа була закрита за відсутності зв'язку між отриманням особою знижки та використанням своїх повноважень як народного депутата України, не встановлено конкретні повноваження, у зв'язку з виконанням яких останнім отримано знижку та доведеності впливу на особу, яка надала знижку» (постанова Печерського районного суду м. Києва від 15 лютого 2017 р. у справі № 757/60931/16-п)⁵.

У цьому випадку суд не встановив характер цієї знижки, таким чином, чи це загальнодоступна знижка чи персональна. У разі, якщо це загальнодоступна знижка, слід встановити розмір останньої, який не повинен перевищувати одну мінімальну заробітну плату, встановлену на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів.

Загально визнане уявлення про гостинність стосуються тих подарунків, які можуть стосуватися ділових дарунків (сувеніри), і проявів гостинності (запрошення на каву або вечерю, подарунки, одержані від знайомих із нагоди, наприклад, дня народження, загально визнаного чи релігійного свята) у скромних масштабах, які широко використовують для налагодження добрих ділових відносин і зміцнення робочих стосунків.

Подарунки як загально визнані уявлення про гостинність сприймаються тоді, коли останні не мають ознак системності та не впливають на прийняття суб'єктами відповідальності рішень або не створюють враження, що це може впливати на їхні рішення. Подарунки, що відповідають загально визнаним уявленням про гостинність, можуть бути побутового характеру та ділового. Термін «ділова гостинність» передбачає прийняття запрошення на вечерю або обіди в ресторані, прийняття запрошення у розважальні заклади (наприклад, квитки або запрошення на спортивні або культурні заходи), витрати на дозвілля, проживання (наприклад, в готелі) і інші види ділової гостинності, за які їх одержувач не платить повну вартість.

³ Титко А.В. Напрями удосконалення законодавства у сфері адміністративної відповідальності за окремі корупційні діяння. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2014. № 2. С. 59–63.

⁴ Про Державний бюджет України на 2018 рік : Закон України від 13 жовтня 2018 р. № 2648-VIII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.

⁵ Судовий розгляд справ про правопорушення, пов'язані з корупцією : практичний посібник / кол. авт.; за ред. О.М. Костенка. Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. С. 127–128.

Слід звернути увагу на те, що законодавчо закріпленого поняття «подарунка, що відповідає загально-визнаному уявленню про гостинність» немає, тому судова і слідча практика користується поняттями, що циркулюють у вітчизняній та закордонній доктрині антикорупційного права.

З точки зору доктринальних вчень гостинність походить від англійського слова «hospitality» (гостинність).

Гостинність (від лат host): 1) риса характеру: моральна настанова привітності та відповідного опікування гістьми; 2) явище соціальної культури (одна із складових культури соціуму), яке поєднує в собі суспільну інституцію (моральну настанову на дружній прийом гостей) та суспільний інститут (установи, що здійснюють конкретні заходи, спрямовані на практичне забезпечення такого прийому)⁶.

Межа між корупцією та подарунком, як чинником, що стимулює розвиток корупційної поведінки державних службовців дуже тонка, тому потребує законодавчо регламентованих правил прийняття такого роду подарунків. Зважаючи на це, вважаємо за доцільне виробити у вітчизняному законодавстві єдиний перелік правил або т. зв. Кодекс поведінки посадових осіб під час прийняття подарунків, де були б зібрані ключові правила, що регламентують порядок отримання таких подарунків.

Подарунки, що відповідають загально-визнаним уявленням про гостинність, не можуть прийматися суб'єктами відповідальності, якщо такі подарунки даруються 1) у зв'язку зі здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, тобто такі особи в силу займаних посад виконують організаційно-розпорядчі функції зі здійснення керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форм власності.

Такими суб'єктами є керівники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних, колективних чи приватних підприємств, установ і організацій, їх заступники, керівники структурних підрозділів (начальники цехів, завідувачі відділами, лабораторіями, кафедрами), їх заступники, особи, які керують ділянками робіт (майстри, виконроби, бригадири тощо)⁷

Адміністративно-господарські обов'язки суб'єктів відповідальності передбачають виконання функцій з управління або розпорядження державним, колективним чи приватним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації, забезпечення контролю за цими операціями тощо).

У випадках, коли працівники підприємств, установ, організацій, котрі виконують професійні (адвокат, лікар, вчитель тощо), виробничі (наприклад, водій) або технічні (друкарка, охоронник тощо) виконують поряд з основними функціями й організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські обов'язки як допоміжні, можуть визнаватися службовими особами⁸;

2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи, тобто відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням⁹. У розкритті цього поняття варто звернути на характер підпорядкування, який може бути безпосереднім чи опосередкованим.

Непрямий або опосередкований вплив – здійснення впливу через функції, інтереси, стимулювання, надання можливості вибору варіанту поведінки.

Перебування особи в підпорядкуванні стосується службових обов'язків, що передбачає відносини начальника і підлеглого, тобто особа безпосередньо виконує доручення професійного характеру за вказівкою керівника.

⁶ Поплавська А.В. Феномен гостинності в українському та зарубіжному культурознавстві. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2018. № 4. С. 168–173.

⁷ Постанова Пленуму Верховного Суду України у від 26 квітня 2002 р. № 5 «Про судову практику у справах про хабарництво». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02>.

⁸ Лист Міністерства юстиції України від 26 серпня 2014 р. № 13215-0-33-14/11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>.

⁹ Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.

Пряме підпорядкування охоплює повноваження щодо прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень (у т. ч. участь у вирішенні таких питань) тощо, у повідомленні рекомендується зазначити також про близьких осіб, які працюють в органі вищого (нижчого) рівня до органу, в який працевлаштовується особа¹⁰.

Особи, уповноважені на виконання функцій держави й органів місцевого самоврядування, можуть отримувати подарунки, коли подарунки: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону «Про державні лотереї в Україні» призом (виграшем) є кошти, майно, майнові чи немайнові права, які підлягають виплаті (видачі) гравцю у разі його виграшу в державну лотерею відповідно до оприлюднених умов її проведення¹¹.

Поняття «премії» в Словнику іншомовних слів включає в себе наступні значення: 1) нагорода (переважно грошова) за успіхи чи заслуги в певній галузі діяльності, за досягнення кращих наслідків у чомусь (змаганні, конкурсі тощо); 2) грошове чи матеріальне заохочення до певної роботи; 3) безплатна додача, надбавка при купівлі якогось товару; 4) грошова винагорода уряду; 5) винагорода однієї зі сторін, що укладають угоду, за внесення нею вигідних для контрагента змін в умови угоди; 6) різниця між біржовою і номінальною вартістю цінного паперу¹².

В економічній енциклопедії бонус зазначено, що слово походить від латинського слова *bonus* – добрий та вживається в якості 1) додаткової винагороди, доплати (премії), яку отримує торговий посередник у вигляді процента до загальної суми комерційної операції, проведеної за його участю; 2) додаткової знижки на вартість товару, надана продавцем покупцеві відповідно до умов угоди про купівлю-продаж (чи окремої згоди сторін), або для зацікавлення (винагороди) постійних покупців у подальшій співпраці¹³.

У суспільстві бонус прийнято вважати як винагороду або знижку. Бонус має дві ознаки доповнення та властивість «понадзвичайність».

Бонусами можуть сприйматися соціальні виплати вище звичайного рівня, додаткові дивіденди понад очікувані розміри, винагороди понад звичайний розмір заробітної плати. Також бонуси можуть бути виражені через додаткові знижки, зменшення страхової премії за оформлення договору на особливо вигідних для страховика умовах, виплати з прибутку членам правління і вищих менеджерів компаній і банків.

Пільги – встановлені законодавством або іншими нормативними актами переваги, що надаються особі (або групі осіб) порівняно з іншими громадянами.

Під пільгами розуміють переваги, додаткові права, що надаються певним категоріям громадян або організаціям, підприємствам, регіонам (наприклад, часткове чи повне звільнення від обов'язкових платежів, податків, зборів)¹⁴.

Привілеї визначають як перевагу, пільгу, право, надане законом окремим особам, групам людей або певному стану, класові чи класам.

Також в доктрині права привілеї розглядають як особливе право, виняток або імунітет, наданий особі чи класу осіб; виняток з обов'язку. Значення привілею в різних галузях національного права може відрізнятися. Привілеї визначає особливий правовий, соціальний та економічний статус особи.

Важливим аспектом встановлення фактів наявності правопорушень, пов'язаних із корупцією, у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави та органів місцевого самоврядування, є чинник встановлення причинно-наслідкового зв'язку між фактом отримання подарунку та вчиненням або не

¹⁰ Рішення НАЗК 29 вересня 2017 р. № 839 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0839884-17>.

¹¹ Про державні лотереї в Україні : Закон України від 06 вересня 2012 р. № 5204-VI. Відомості Верховної Ради. 2013. № 31. Ст. 369.

¹² Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl>.

¹³ Словопедія: Економічна енциклопедія. URL: <http://slovopectia.org.ua/38/53392-0.html>.

¹⁴ Український юридичний термінологічний словник. URL: <https://www.marazm.org.ua/document/termin/index>.

вчиненням дій або прийняття або неприйняття певних рішень на користь цієї особи або третіх осіб, що обумовлюється службовим становищем одержувача.

Крім того, під час збирання доказів на користь підтвердження чи спростування факту наявності порушення, що пов'язане з одержанням подарунку, важливу роль відіграє встановлення зв'язку між використанням службових обов'язків раніше у власних інтересах чи на користь третіх осіб.

Такі подарунки можуть сприйматися як подяка за раніше вчинені службовцем дії (бездіяльність) або прийняті ним рішення на користь дарувальника або третіх осіб.

Так, ОСОБА_3, обіймаючи посаду заступника начальника управління соціального захисту населення Автозаводського району департаменту праці, соціального захисту населення та питань АТО виконавчого комітету Кременчуцької міської ради Полтавської області, будучи суб'єктом відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, одержав подарунки у не грошовій формі (земельні ділянки) загальною вартістю 90 470 грн, що перевищує дозволений законом розмір сукупної вартості подарунків (2 756 грн на 2016 р.). В ході збирання доказової бази у цій справі суд дійшов висновку про те, що адміністративний матеріал не містить доказів того, що ОСОБА_2 отримав у подарунок земельні ділянки від ОСОБА_11, ОСОБА_10, ОСОБА_9, ОСОБА_8, ОСОБА_14, ОСОБА_15 у зв'язку із здійсненням ним діяльності, пов'язаної із виконанням функцій органів місцевого самоврядування, тобто відсутній наслідковий зв'язок між виконанням ним функцій органів місцевого самоврядування та одержанням подарунка, а тому провадження у справі про притягнення ОСОБА_2 до адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків слід закрити за відсутністю в його діях складу адміністративного правопорушення¹⁵.

Таким чином, для наявності корупційного правопорушення має бути встановлений зв'язок між виконанням особою функцій держави або органів місцевого самоврядування та одержанням подарунка. Якщо такий зв'язок у конкретному випадку не встановлено, відповідальність за ст. 172-5 КУпАП виключається.

Висновки.

- 1) під час розгляду порушень встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172-5 КУпАП), обов'язково слід встановлювати причинно-наслідковий зв'язок між вчиненим діянням, в цьому випадку одержання подарунка та використання службових повноважень як наслідок для вчинення / невчинення чи прийняття / неприйняття рішень. За відсутності причинно-наслідкового зв'язку як складового елементу об'єктивної сторони порушень встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, юридичний склад правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, відсутній;
- 2) у провадженнях у справах про порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків варто звертати увагу на важливість доказування наявності предмета правопорушення, який порушує встановлені законом заборони та обмеження. Зокрема, під час встановлення факту одержання подарунку слід звернути увагу на такі ознаки, як 1) отримання таких подарунків у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи; 3) даруються близькими особами;
- 3) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси; 5) які надають / одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової; 6) подарунки відповідають загально визнаним уявленням про гостинність, за умови, коли вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки. Доказування наявності цих ознак дозволить об'єктивно та повно встановити факт наявності правопорушення, пов'язаного з корупцією.
- 4) варто розмежовувати поняття «подарунка» та «неправомірної вигоди». Під подарунком слід розуміти не тільки вияв гостинності зі встановленою вартістю, але й будь-який подарунок незалежно від вартості, якщо останній подарований особі у зв'язку із здійсненням такою особою

¹⁵ Архів Автозаводського районного суду м. Кременчука Полтавської області. Справа № 524/7798/17. Постанова Автозаводського районного суду м. Кременчука Полтавської області від 01 березня 2018 р.

діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування та якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

- 5) під час провадження у справах про порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків слід встановити невідповідність рівня життя суб'єкта відповідальності та задекларованим ним майну і доходам зі способом життя (наявність різноманітних предметів розкоші, прикрас, дорогих автомобілів, товарів повсякденного попиту, проведення відпусток за кордоном на дорогих і престижних курортах, у дорогих туристичних поїздках).

Анотація

У статті автором зроблено спробу з'ясувати поняття обмежень щодо одержання подарунків через призму адміністративного й антикорупційного законодавства. Виокремлено поняття подарунка через призму понять «пільг», «привілеїв», «переваг», «майнових і немайнових активів» тощо..

Summary

In the article the author attempts to clarify the concept of restrictions on receiving gifts through the prism of administrative and anti-corruption legislation. The selected value of the gift through the prism of the concepts of "privileges", "privilege", "benefits", "material and non-material assets" and others.

Використана література:

1. Моніторинговий звіт щодо ефективності реалізації Національним агентством з питань запобігання корупції у 2016–2018 рр. адміністративно-юрисдикційної функції в частині протидії адміністративним правопорушенням, які пов'язані з корупцією (станом на 01 червня 2018 р.) URL: http://pravo.org.ua/img/books/files/1531464560dudorov_nazk_report.pdf.
2. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку. *Міжнародні акти про права людини* : Збірник документів. Москва : НОРМА-ИНФРА-М, 1998. С. 175–176.
3. Титко А.В. Напрями удосконалення законодавства у сфері адміністративної відповідальності за окремі корупційні діяння. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 2. С. 59–63.
4. Про Державний бюджет України на 2018 рік : Закон України від 13 жовтня 2018 р. № 2648-VIII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.
5. Судовий розгляд справ про правопорушення, пов'язані з корупцією : практичний посібник / кол. авт.; за ред. О.М. Костенка. Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. С. 127–128
6. Поплавська А.В. Феномен гостинності в українському та зарубіжному культурознавстві. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2018. № 4. С. 168–173.
7. Постанова Пленум Верховного Суду України у від 26 квітня 2002 р. № 5 «Про судову практику у справах про хабарництво». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02>.
8. Лист Міністерства юстиції України від 26 серпня 2014 р. № 13215-0-33-14/11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>.
9. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
10. Рішення НАЗК 29 вересня 2017 р. № 839 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0839884-17>.
11. Про державні лотереї в Україні : Закон України від 06 вересня 2012 р. № 5204-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 31. Ст. 369.
12. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl>.
13. Словopedia: Економічна енциклопедія. URL: <http://slovopedia.org.ua/38/53392-0.html>.
14. Український юридичний термінологічний словник. URL: <https://www.marazm.org.ua/document/termin/index>.
15. Архів Автозаводського районного суду м. Кременчука Полтавської області. Справа № 524/7798/17. Постанова Автозаводського районного суду м. Кременчука Полтавської області від 01 березня 2018 р.

Anna Tytko,

PhD in Law, a Leading Researcher

*of Science Laboratory on the Problems of Pre-Trial Investigation
of the National Academy of Internal Affairs*